

Adroddiad Rheolwr y Gwasanaethau Democrataidd

Pwnc: Safonau'r Gymraeg: Adroddiad Blynyddol

Penderfyniad yn Ofynnol: Ydy

Argymhelliad :

Argymhellir bod yr Awdurdod yn cymeradwyo'r Adroddiad Blynyddol fel cyflwyniad yr Awdurdod i'r Comisiynydd Iaith.

1. Negeseuon Allweddol

Mae'n ofynnol i'r Awdurdod gynhyrchu Adroddiad Blynyddol erbyn y 30^{ain} o Fehefin bob blwyddyn, yn unol â Safonau 158, 164 a 170 o'r Hysbysiad Cydymffurfio, ac mae copi o'r adroddiad hwnnw wedi'i atodi.

2. Cefndir

Ar y 30^{ain} o Fedi 2015, cyhoeddodd y Comisiynydd Iaith Hysbysiad Cydymffurfio i'r Awdurdod yn unol ag Adran 44 o Fesur y Gymraeg (Cymru) 2011. Mae'r Hysbysiad Cydymffurfio yn nodi Safonau'r Gymraeg y mae'n rhaid i'r Awdurdod gydymffurfio â hwy wrth gyflawni ei fusnes, a'r dyddiadau y mae'r Awdurdod yn gorfod cydymffurfio â'r Safonau.

3. Ymgynghori

Mae'r staff ar draws yr Awdurdod wedi cyfrannu at yr adroddiad, a hefyd mae'r Tîm Rheoli wedi adolygu'r adroddiad.

4. Y Cyd-destun Polisi Strategol

Mae'r wybodaeth a'r argymhelliad/ argymhellion sydd wedi'u cynnwys yn yr adroddiad hwn yn gyson â dibenion statudol yr Awdurdod a'r cyd-destun polisi strategol a gymeradwywyd.

Mae hyrwyddo'r Gymraeg i gefnogi'r targedau cenedlaethol ar nifer y siaradwyr, a chymryd i ystyriaeth ein Strategaeth Iaith Gymraeg, yn un o ganlyniadau trawsbynciol yr Awdurdod, sy'n gysylltiedig â'i amcanion llesiant a'i ddyletswyddau ehangach fel sector cyhoeddus. Felly mae'r adroddiad yn dangos y modd y mae gwaith yr Awdurdod yn cyfrannu at y themâu cysylltiad a chymunedau.

Mae'r adroddiad blynyddol hefyd yn dangos y modd y mae'r Awdurdod yn cyfrannu at genhadaeth Cynllun Partneriaeth y Parc Cenedlaethol o ran treftadaeth ddiwylliannol, a'i bolisi o hyrwyddo'r iaith Gymraeg a thafodieithoedd lleol.

Yn olaf, mae'r adroddiad yn tynnu sylw at y gwaith a wnaed i gyflawni'r amcanion sydd wedi'u cynnwys yn Strategaeth yr Awdurdod ar Hyrwyddo'r Gymraeg.

5. Ystyriaethau Ariannol

Nid oes unrhyw oblygiadau adnoddau nac ariannol yn deillio o gymeradwyo'r adroddiad gan fod y Gymraeg yn thema drawsbynciol ar draws holl waith yr Awdurdod.

6. Ystyriaethau Risg a Chydymffurfiaeth

Mae methu â chydymffurfio â Safonau'r Gymraeg yn risg sylweddol, yn ariannol ac o ran enw da. Ar ben hynny, mae'r gallu i gyfathrebu a gwneud busnes â'r Awdurdod drwy gyfrwng y Gymraeg yn cefnogi gweledigaeth Llywodraeth Cymru y bydd y Gymraeg yn cael ei defnyddio ym mhob agwedd ar fywyd erbyn 2050 (Gymraeg 2050).

7. Yr Effaith ar ein Dyletswyddau Sector Cyhoeddus

7.1 Yr Asesiad Integredig wedi'i Gwblhau: Nac ydy

7.2 Effeithiau ar Gydraddoldeb, Economaidd-Gymdeithasol, Iechyd a Hawliau Dynol

Mae'r adroddiad hwn yn tynnu sylw at waith yr Awdurdod o ran cydymffurfio â Safonau'r Gymraeg. Mae hyn yn cynnwys gwaith i ymgysylltu â phobl sy'n profi anfantais economaidd-gymdeithasol ac angydraddoldeb o ran canlyniadau.

7.3 Effeithiau ar y Gymraeg

Cynhyrchir yr adroddiad hwn yn unol â safonau'r Gymraeg 158, 164 a 170. Mae'n tynnu sylw at waith yr Awdurdod o ran hyrwyddo'r defnydd o'r iaith Gymraeg, gan gynnwys cyfleoedd i'w staff ddysgu'r iaith.

7.4 Adran 6 Dyletswydd Bioamrywiaeth ac Effeithiau Allyriadau Carbon

Nid oes gan yr adroddiad unrhyw oblygiadau i fioamrywiaeth nac allyriadau carbon.

7.5 Effeithiau Nodau Llesiant i Gymru a'r 5 Ffordd o Weithio (Egwyddorion Datblygu Cynaliadwy)

Mae'r adroddiad yn tynnu sylw at y modd y mae gwaith yr Awdurdod yn cyfrannu at Nodau Llesiant Cymru, yn enwedig yr hyn sy'n ymwneud â Chymru â diwylliant bywiog a iaith Gymraeg sy'n ffynnu.

8. Casgliad

Gofynnir i'r Aelodau gymeradwyo'r Adroddiad Blynyddol fel cyflwyniad yr Awdurdod i Gomisiynydd y Gymraeg.

9. Rhestr o'r Dogfennau Cefndir:

[Hysbysiad Cydymffurfio – Adran 44 Mesur y Gymraeg \(Cymru\) 2011](#)

(Am ragor o wybodaeth, cysylltwch â Caroline Llewellyn, carolinel@arfordirpenfro.org.uk)

AWDURDOD PARC CENEDLAETHOL ARFORDIR PENFRO

ADRODDIAD BLYNYDDOL SAFONAU'R GYMRAEG

Ebrill 2024 – Mawrth 2025

Mae'r adroddiad hwn ar gael yn Saesneg
hefyd

Gallwn ddarparu'r adroddiad hwn ar ffurfiau eraill hefyd dim ond ichi ofyn.
Cysylltwch â:

Y Rheolwr Gwasanaethau Democrataidd

Awdurdod Parc Cenedlaethol Arfordir Penfro

Parc Llanion

Doc Penfro

SA72 6DY

E-bost: carolinel@arfordirpenfro.org.uk

CRYNODEB GWEITHREDOL

Mae Mesur y Gymraeg (Cymru) 2011 yn gosod fframwaith cyfreithiol sy'n rhoi dyletswydd ar yr holl awdurdodau lleol ac Awdurdodau Parc Cenedlaethol yng Nghymru, ynghyd â Gweinidogion Cymru, i gydymffurfio â Safonau'r Gymraeg.

Mae Awdurdod Parc Cenedlaethol Arfordir Penfro wedi ymrwymo'n llwyr i'r egwyddor o alluogi a chefnogi siaradwyr Cymraeg i ddefnyddio'u hiaith ym mhob agwedd o'u bywydau ac yn cydnabod ei gyfrifoldeb i hwyluso a hyrwyddo'r defnydd hwn.

Nod yr Awdurdod yw galluogi ein rhanddeiliaid i ddefnyddio'r iaith (Cymraeg neu Saesneg) y maent fwyaf cyfforddus yn ei defnyddio. Safonau'r Gymraeg sy'n gosod y fframwaith cyfreithiol ac mae'r adroddiad hwn yn nodi sut mae'r Awdurdod yn cydymffurfio â'r Safonau sy'n ofynnol o dan y Mesur hwnnw. Mae'r Awdurdod yn cydnabod ei fod wedi gwneud cynnydd ond bod gwelliannau i'w gwneud o hyd.

1. RHAGAIR/Y CEFNDIR

- 1.1 Golyga Safonau'r Gymraeg na ddylai Awdurdod Parc Cenedlaethol Arfordir Penfro drin y Gymraeg yn llai ffafriol na'r Saesneg, ac y dylai hybu a hwyluso'r defnydd o'r Gymraeg er mwyn ei gwneud yn haws i bobl ei defnyddio yn eu bywydau beunyddiol.
- 1.2 Yn fras, mae pum maes o Safonau:
- **Cyflenwi gwasanaethau**, sy'n canolbwyntio ar ddarparu gwasanaethau, caffael, a hunaniaeth gorfforaethol
 - **Llunio polisi**, sy'n canolbwyntio ar gynnal asesiad o'r effaith ar y Gymraeg wrth wneud penderfyniadau polisi, a chymryd camau cadarnhaol i hybu'r defnydd o'r Gymraeg
 - **Gweithredol**, sy'n canolbwyntio ar hybu a hwyluso'r defnydd o'r Gymraeg o ran staff yr Awdurdod a gweithgareddau mewnol
 - **Hybu**, sy'n canolbwyntio ar hybu neu hwyluso'r defnydd o'r Gymraeg yn ehangach
 - **Cadw cofnodion**, sy'n canolbwyntio ar gadw cofnodion ynghylch sut y mae'r Awdurdod yn cydymffurfio â'r Safonau a bennwyd.
- 1.3 Gosodwyd 170 o Safonau ar yr Awdurdod, a phennwyd dyddiad gweithredu cychwynnol o 30 Mawrth 2016. Mae rhestr lawn o'r [Safonau](#) y mae gofyn i'r Awdurdod gydymffurfio â hwy ar ein gwefan ac ar ein mewnwyd ar gyfer staff.
- 1.4 Mae Safonau 158, 164 a 170 yn pennu bod yn rhaid i'r Awdurdod gyhoeddi adroddiad blynyddol erbyn 30 Mehefin bob blwyddyn sy'n ymwneud â'r flwyddyn ariannol flaenorol. Dyma'r degfed adroddiad blynyddol ers cyflwyno'r Safonau, ac mae'r adroddiad yn canolbwyntio ar y cyfnod rhwng 01 Ebrill 2024 a 31 Mawrth 2025.
- 1.5 Mae Tîm Rheoli'r Awdurdod wedi ystyried yr adroddiad hwn a'i gyflwyno gerbron yr Awdurdod Parc Cenedlaethol i'w gymeradwyo.

2. MATERION YN CODI YN YSTOD Y CYFNOD ADRODD

- 2.1 Mae'r Awdurdod wedi derbyn tri ymholiad oddi wrth Comisiynydd y Gymraeg yn ystod y flwyddyn. Roedd y cyntaf yn ymwneud â chorff sydd ar wahân i'r Awdurdod, ac yn y ddau achos arall, roedd yr ymateb a roddwyd gan yr Awdurdod yn golygu na chynhaliwyd unrhyw ymchwiliad pellach.

3. SAFONAU CYFLENWI GWASANAETHAU (SAFONAU 1 – 87)

- 3.1 I sicrhau bod yr holl staff yn gwybod am y Safonau Cyflenwi Gwasanaethau, rydym wedi dosbarthu canllawiau ar gyflawni gwasanaethau drwy gyfrwng y Gymraeg. Mae gan yr holl Reolwyr ac Arweinwyr Timau ddyletswydd i sicrhau bod eu gwasanaethau yn cydymffurfio â'r gofynion.
- 3.2 **Gohebiaeth ac Ateb y ffôn (Safonau 1 – 22)**
- 3.2.1 Atebir gohebiaeth yn yr iaith y derbyniwyd yr ohebiaeth, tra bod gohebiaeth a anfonir at unigolion am y tro cyntaf yn ddwyieithog. Mae papur pennawd yr Awdurdod yn cynnwys y datganiad "Rydym yn croesawu derbyn gohebiaeth yn y Gymraeg, a byddwn yn ymateb i unrhyw ohebiaeth Cymraeg yn y Gymraeg. Ni fydd gohebu yn y Gymraeg yn arwain at oedi".
- 3.2.2 Mae galwadau i brif rhif ffôn yr Awdurdod, ac i'r canolfannau, yn cael eu hateb yn ddwyieithog ac yn cael eu trin yn y Gymraeg, os dyna ddymuniad y person, lle bynnag y bo modd. Nodir ar Wefan yr Awdurdod bod croeso i alwadau yn y Gymraeg.
- 3.2.3 Ers dilyn hyfforddiant iaith y llynedd, mae'r tîm Gwasanaeth Cwsmeriaid wedi dod yn fwy hyderus i ymgorffori mwy o Gymraeg mewn sgysiau dyddiol, gan arwain at ymholiadau drwy gyfrwng y Gymraeg yn cael eu rheoli'n fwy effeithiol.
- 3.3 **Cyfarfodydd (Safonau 24 – 36)**
- 3.3.1 Mae polisi absenoldeb salwch tymor byr yr Awdurdod wedi'i adolygu, ac mae bellach yn nodi'n benodol y bydd yr Awdurdod yn darparu gwasanaeth cyfieithu mewn cyfarfodydd os oes angen, er mwyn caniatáu i weithwyr ddefnyddio'r Gymraeg.
- 3.3.2 Mae nifer o ddigwyddiadau ymgysylltu ar-lein wedi'u cynnal ynglŷn â'r Cynllun Partneriaeth ac ar Ddatblygiadau Gwersylla a Charafanau, ynghyd â hyfforddiant ar faterion cynllunio ar gyfer Cynghorau Tref a Chymuned. Lle'r oedd y digwyddiadau hyn yn ddigwyddiadau cyhoeddus, roedd cyfieithu ar y pryd ar gael. Fodd bynnag, lle anfonwyd gwahoddiad dwyieithog at unigolion, gofynnwyd iddynt ymateb cyn y cyfarfod i ofyn am gyfieithu ar y pryd o'r Gymraeg. Ni wnaed unrhyw gyfryw gais yn ystod y cyfnod adrodd.
- 3.3.3 Cynhaliwyd digwyddiadau wyneb yn wyneb ynghylch dynodi Ardal Gadwraeth yng Nghei Cresswell, y Cynllun Partneriaeth, a datblygu Gwersylla a Charafanau, ac roedd siaradwyr Cymraeg yn bresennol ym mhob digwyddiad.
- 3.3.4 Mae'r Awdurdod yn cynnal ei gyfarfodydd Awdurdod/Pwyllgor naill ai ar-lein neu fel cyfarfodydd aml-leoliad (yn unol â Deddf Llywodraeth Leol ac Etholiadau (Cymru) 2021). Yn ystod y cyfnod adrodd, mae'r Awdurdod wedi parhau i gynnal rhai o'i gyfarfodydd yn ddwyieithog gyda chymorth cyfieithu ar y pryd. Rhoddir ystyriaeth i gynnal mwy o gyfarfodydd yn ddwyieithog, er ei bod yn egwyddor sydd wedi'i sefydlu y gall unrhyw aelod o'r cyhoedd sy'n

gofyn am gael annerch Pwyllgor Rheoli Datblygu yr Awdurdod (yr unig gyfarfod lle caniateir siarad cyhoeddus) wneud hynny drwy gyfrwng y Gymraeg.

3.4 **Dogfennau, Ffurflenni a Deunydd Cyhoeddusrwydd (Safonau 37 – 51)**

3.4.1 Cyhoeddwyd cylchgrawn yr Awdurdod, Coast to Coast - O Lan i Lan, yn ddwyieithog yn dilyn canfyddiad Comisiynydd y Gymraeg nad oedd yr Awdurdod yn cydymffurfio â Safon 37.

3.4.2 Mae pob cyfathrebu â'r cyhoedd ynghylch gwirfoddoli yn ddwyieithog, yn ogystal â chylchlythyr y prosiect Gwreiddiau at Adferiad, sef prosiect partneriaeth â MIND sy'n gweithio gyda'r rhai sydd ag iechyd meddwl gwael.

3.4.3 Cyhoeddir pob polisi a strategaeth yn ddwyieithog ar wefan yr Awdurdod, yn ogystal â'r datganiadau i'r wasg.

3.5 **Y wefan, apiau a'r cyfryngau cymdeithasol (Safonau 52 a 55 – 59)**

3.5.1 Gall defnyddwyr gwefan yr Awdurdod ddewis yr iaith a ffefrir ganddynt drwy glicio'r botwm togl. Mae'r ffigurau ar yr ymweliadau â thudalennau'r wefan wedi'u nodi yn y tabl isod sy'n dangos cynnydd ar 2023/24.

Y nifer fu'n edrych ar ein gwefan fesul blwyddyn	Cymraeg	Saesneg
2024/25	13,333	1,460,825
2023/24	10,698	1,340,919
2022/23	4,064	936,413
2021/22	5,583	1,096,366
2020/21	12,328	802,982

3.6 **Arwyddion a Hysbysiadau (Safonau 61 – 63 a 69 – 70)**

3.6.1 Cynhaliwyd archwiliad arwyddion fis Awst 2024. O ganlyniad, mae rhai arwyddion nad oeddent yn ddwyieithog wedi cael eu disodli. Mae angen mwy o waith i ddisodli'r arwyddion sy'n weddill.

3.7 **Gwasanaethau derbynfya (Safonau 64 – 70)**

3.7.1 O'r pedwar aelod o staff (2.6 cyfwerth ag amser llawn) ym mhrif dderbynfya'r Awdurdod, mae dau ar lefel mynediad, un yn rhugl yn y Gymraeg, tra bod un wedi dilyn cyrsiau Cymraeg i lefel ganolradd. Os nad yw'r staff yn gallu delio â galwad eu hunain, maent yn cyfeirio'r galwr yn ddi-oed at gydweithiwr arall sy'n siarad Cymraeg.

3.7.2 Mae poster 'Iaith Gwaith' i'w weld ym mhob un o dderbynfeydd yr Awdurdod, ac mae staff sy'n siarad Cymraeg yn gwisgo cortyn neu fathodyn i hysbysu'r cyhoedd fod gwasanaeth Cymraeg ar gael. Mae dysgwyr Cymraeg yn gwisgo laniardau sy'n dwyn y geiriau "Dw i yn dysgu Cymraeg".

3.8 **Grantiau a Thendrau (Safonau 71 – 80)**

3.8.1 Mae'r Awdurdod yn gweinyddu'r Gronfa Datblygu Cynaliadwy, y Gronfa Gwyrddu Amaethyddiaeth a'r Cynllun Cysylltu'r Arfordir. Mae'r Canllawiau a'r

ffurflen gais ar gyfer y cronfeydd hyn ar gael yn ddwyieithog neu yn Gymraeg ac yn Saesneg, a chaiff gohebiaeth ei hateb yn newis iaith yr ymgeisydd. Mae unrhyw ddeunydd hyrwyddo ar gael naill ai'n ddwyieithog neu yn Gymraeg ac yn Saesneg a chaiff y ddwy iaith eu trin yn gyfartal o ran ffont, maint, fformat ac ati. Ni fydd unrhyw gais a gyflwynir yn Gymraeg yn cael ei thrin yn llai ffafriol na chais a gyflwynir yn Saesneg.

- 3.8.2 Mae gwahoddiadau i dendro yn cael eu mewnbynnu'n ddwyieithog ar wefan GwerthwchiGymru, gyda'r geiriad canlynol wedi'i gynnwys: "Croesewir tendrau yn Saesneg neu'n Gymraeg. Ni fydd tendr a gyflwynir yn y Gymraeg yn cael ei drin yn llai ffafriol na thendr a gyflwynir yn Saesneg".

3.9 **Cyrsiau addysg (Safonau 84 ac 86)**

- 3.9.1 Nid yw'r Awdurdod yn cynnal cyrsiau addysg fel y cyfryw. Mae'r rhaglen gweithgareddau a digwyddiadau ar gyfer 2024/25 yn darparu gweithgareddau/digwyddiadau drwy gyfrwng y Gymraeg ac mae pob ysgol/grŵp sy'n cymryd rhan yn gallu gwneud hynny yn eu dewis iaith.
- 3.9.2 Cynhaliwyd 281 o sesiynau gydag ysgolion yn ystod y cyfnod adrodd (mae hyn yn cynnwys Gwobr Dug Caeredin, a sesiynau Addysg Bellach a Phrifysgol), gyda 56 ohonynt (18.8%) yn cael eu cynnal drwy gyfrwng y Gymraeg, sef cynnydd o 1.8% ar y cyfnod adrodd blaenorol. Roedd 1,837 o blant a phobl ifanc wedi mynychu'r sesiynau hyn, sef cynnydd o 27% ar y cyfnod adrodd blaenorol. Cynhaliwyd 22 o sesiynau dwyieithog gydag ysgolion, gyda 629 yn cymryd rhan, ac mae'r mwyafrif o'r sesiynau addysg yn defnyddio'r Gymraeg yn achlysurol.
- 3.9.3 Cynhaliwyd 1,583 o weithgareddau a digwyddiadau (gan gynnwys sesiynau gwirfoddoli) yn ystod y cyfnod adrodd, ac fe gynhaliwyd 424 ohonynt (27%) drwy gyfrwng y Gymraeg neu yn ddwyieithog. Roedd y rhain yn cynnwys Taith Gerdded Gymraeg ar Garningli, Taith Gerdded Gymraeg ar gyfer Capel Croes-goch, Taith Gerdded Gymraeg ar Graig Talfynydd, sgwrs â Grŵp Merched y Wawr, a sesiynau gwirfoddoli. Roedd 29,727 o bobl wedi mynychu'r sesiynau hyn; roedd y sesiynau hyn yn ymwneud yn bennaf â Phrofiad o'r Oes Haearn yng Nghastell Henllys. Hefyd cynhaliwyd noson o adrodd straeon awyr dywyll.
- 3.9.4 Mae Castell Henllys wedi parhau i gynnal Cân i Blant Penfro yn eu tipî.

4. **SAFONAU LLUNIO POLISI (SAFONAU 88 – 97)**

4.1 **Llunio polisïau, eu diwygio neu eu hadolygu (Safonau 88 – 90)**

- 4.1.1 Nodwyd Rhinweddau Arbennig y Parc Cenedlaethol yng Nghynllun Rheoli'r Parc Cenedlaethol. Cafodd y Cynllun Rheoli (y Cynllun Partneriaeth erbyn hyn) ar gyfer 2025-2030 ei fabwysiadu fis Mawrth 2025. Yn dilyn ymgynghoriad cyhoeddus ddechrau 2024, mae rhinweddau arbennig y Parc Cenedlaethol wedi'u diweddarw ac maent yn cynnwys mwy o bwyslais ar yr iaith Gymraeg a'r tafodieithoedd.

4.1.2 Fis Medi 2024, cynhaliodd yr Awdurdod adolygiad o'i Gynllun Datblygu Lleol, gan arwain at gyhoeddi Adroddiad ar Adolygu'r CDLI fis Mawrth 2025. Mae Polisi 13 y Cynllun presennol yn diogelu rhag datblygiadau fyddai'n cael effaith arwyddocaol ar y Gymraeg. Mae'r Cynllun yn clustnodi 18 o Ardaloedd Cyngor Tref a Chymuned fel 'Ardaloedd Sensitif o ran y Gymraeg' lle mae siaradwyr Cymraeg yn cyfrif am 19.2 y cant o'r boblogaeth yn ôl Cyfrifiad 2011, ac yn ceisio amddiffyn y Gymraeg yn yr ardaloedd hyn fel un o rinweddau arbennig y Parc Cenedlaethol. Roedd yr Adroddiad Adolygu yn clustnodi y bydd angen adolygu data ystadegol y Cyfrifiad diweddaraf o ran canran y boblogaeth sy'n siarad Cymraeg yn y Parc Cenedlaethol i benderfynu a oes angen diwygio'r Ardaloedd Sensitif presennol o ran y Gymraeg, ac ystyried a oes angen diwygio'r trothwyon datblygu.

4.2 Ymgynghoriad cyhoeddus (Safonau 91 – 93)

4.2.2 Mae asesiadau o'r Effaith ar yr Iaith Gymraeg wedi'u cynnal ar y Cynllun Partneriaeth / Cynllun Rheoli Parc Cenedlaethol drafft cyn i'r Cynllun fynd i ymgynghoriad (asesiad cam 1) ac yna ei adolygu (asesiad cam 2) cyn cyflwyno'r Cynllun Partneriaeth / Cynllun Rheoli Parc Cenedlaethol gerbron yr Awdurdod Parc Cenedlaethol i'w gymeradwyo fis Mawrth 2025.

4.2.3 Cafodd asesiadau o'r Effaith ar yr Iaith Gymraeg eu cwblhau fel adran o fewn Asesiad Integredig ar gyfer

- Cyfarwyddyd Erthygl 4 Datblygiad 28 Diwrnod a Ganiateir: Asesiad Cam 1 - cyn ymgynghori. Asesiad Cam 2 - ar ôl ymgynghori.
- Ardal Gadwraeth Cei Cresswell: Cam 1 - cyn ymgynghori, Cam 2 - ar ôl ymgynghori. Cam 3 - Cynllun Rheoli Cei Cresswell.
- Y Cynllun Cydraddoldeb: Cam 1 - cyn ymgynghori. Cam 2 - ar ôl ymgynghori.
- Polisi Gorfodaeth.

4.2.4 Fel rhan o bob ymgynghoriad cyhoeddus, gofynnwyd cwestiynau penodol i geisio barn ar y materion a glustnodwyd fel rhan o'r Asesiadau o'r Effaith ar yr Iaith Gymraeg.

4.3 Polisi ar Ddyfarnu Grantiau (Safon 94)

4.3.1 Cymeradwywyd y polisi grantiau gan yr Awdurdod Parc Cenedlaethol fis Gorffennaf 2024, ac mae hyn yn cynnwys gofyniad i hyrwyddo a hwyluso defnyddio'r iaith Gymraeg fel rhan o'r meini prawf dyfarnu grantiau. Ychwanegwyd cwestiwn ychwanegol at ffurflen gais y Gronfa Datblygu Cynaliadwy yn gofyn pa effaith fydd y prosiect yn ei gael ar yr Iaith Gymraeg.

4.4 Ymchwil polisi (Safonau 95 – 97)

4.4.1 Roedd y gwaith ar opsiynau ar gyfer Datblygu Gwersylla a Charafanau cyn ymgynghori ar Gyfarwyddyd Erthygl 4 mewn perthynas â Datblygiad 28 Diwrnod a Ganiateir yn cynnwys asesiad o'r goblygiadau ar y Gymraeg petai'r Cyfarwyddyd yn cael ei roi mewn grym.

5. SAFONAU GWEITHREDU (SAFONAU 98 – 144)

5.1 **Polisiâu adnoddau dynol (Safonau 105 – 111)**

- 5.1.1 Mae gwaith yn mynd rhagddo ar hyn o bryd i ddiweddarau nifer o bolisiâu'r Awdurdod, fodd bynnag mae'r holl bolisiâu staffio y mae'r Safonau'n ymwneud â hwy ar gael yn ddwyieithog.

5.2 **Y fewnrwyd (Safonau 122 – 126)**

- 5.2.1 Cafodd mewnrwyd newydd ei chyflwyno yn ystod y cyfnod adrodd. Mae'r testun ar hafan mewnrwyd yr Awdurdod yn ddwyieithog.

- 5.2.2 Mae'r gwaith wedi dechrau ar greu Hwb Cymraeg lle gellir dod o hyd i'r holl wybodaeth a'r polisiâu ar yr iaith Gymraeg.

5.3 **Asesu sgiliau iaith Gymraeg y staff (Safon 127)**

- 5.3.1 Gofynnwyd i'r holl staff nodi eu sgiliau iaith Gymraeg ar system adnoddau dynol yr Awdurdod. Mae'r lefelau sgiliau a ddefnyddiwyd bellach yn seiliedig ar y fframwaith cymhwysedd iaith (CEFR):

Lefel

- Mynediad
- Sylfaen
- Canolradd
- Uwch
- Hyfedr

- 5.3.2 Ar 31 Mawrth 2025 roedd yr Awdurdod yn cyflogi 187 o staff. Roedd 88.7% (cynnydd o 41.1%) wedi cwblhau eu data sgiliau iaith:

Lefel	Nifer	Canran
Mynediad	105	63.25
Sylfaen	16	9.64
Canolradd	14	8.43
Uwch	12	7.23
Hyfedr	19	11.45

- 5.3.3 Bernir bod yr Awdurdod, ar y cyfan, yn gallu cyflawni ei rwymedigaethau i'r cyhoedd o ran darparu gwasanaeth dwyieithog. Ar y cyfan mae gan yr Awdurdod drosiant isel o staff, a phan fydd swyddi yn dod yn wag, fe'u hasesir o ran gofynion ieithyddol (gweler paragraff 5.5). Yn y cyfamser, anogir staff i gofrestru ar gyrsiau Cymraeg i ddatblygu neu i wella eu sgiliau iaith Gymraeg.
- 5.3.4 Mae archwiliad o sgiliau iaith Gymraeg i glustnodi anghenion a sgiliau iaith pob tîm wedi'i gynnal, a bydd hyn yn cryfhau ymhellach strategaeth cynllunio iaith yr Awdurdod.
- 5.3.5 Mae 18 Aelod yn gwasanaethu ar yr Awdurdod Parc Cenedlaethol ac maent wedi hunanasesu eu sgiliau iaith Gymraeg fel a ganlyn:

Lefel	Nifer	Canran
Mynediad		
Sylfaen	2	
Canolradd		
Uwch	1	
Hyfedr	3	
Dim sgiliau	3	

5.4 **Cyrsiau iaith Gymraeg (Safonau 130 – 133)**

5.4.1 Mae adolygiadau Lles a Datblygiad yn cael eu cynnal gyda phob aelod o staff, lle clustnodir yr angen (neu'r cyfle) i ddysgu Cymraeg. Cefnogir unrhyw aelod o staff sydd am fynychu cwrs dysgu Cymraeg yn ystod amser gwaith. Mae nifer o staff wedi derbyn hyfforddiant i ddatblygu eu sgiliau iaith. Mae nifer o staff wedi derbyn hyfforddiant i ddatblygu eu sgiliau iaith, gan gynnwys cyflwyno cwrs blasu 10 wythnos. O ganlyniad i hyn, mae 12 o staff wedi cofrestru ar gyfer y ddau fodiwl nesaf (2 awr yr wythnos yn ystod amser gwaith am 20 wythnos).

5.4.2 Darperir hyfforddiant i ennyn ymwybyddiaeth o'r Gymraeg i bob gweithiwr newydd fel rhan o'u cyfnod sefydlu. Roedd 19.25% o'r gweithlu wedi cwblhau cyrsiau ar-lein Cymraeg Gwaith yn ystod y cyfnod adrodd.

5.4.3 Rhoddir cymorth yn ystod y cyfnod prawf o 6 mis i gynorthwyo'r staff i ennill y sgiliau iaith Gymraeg sy'n ofynnol.

5.5 **Asesu gofynion ieithyddol ar gyfer swyddi gwag (Safon 136)**

5.5.1 Pan fydd disgrifiad swydd yn cael ei chreu neu ei diwygio, mae angen i reolwyr asesu gofynion ieithyddol y swydd gan ddefnyddio'r fframwaith iaith a fabwysiadwyd gan yr Awdurdod. Defnyddir y ffactorau a ganlyn, ynghyd â'r fframwaith iaith, i bennu lefel y sgiliau sy'n ofynnol ar gyfer y swydd:

- (a) A fydd deiliad y swydd yn gweithio mewn maes lle mae angen darparu gwasanaeth drwy gyfrwng y Gymraeg?
- (b) A yw'r Awdurdod yn gallu darparu'r gwasanaeth hwn yn Gymraeg ar hyn o bryd?

5.5.2 Os mai 'ydy' yw'r ateb i (b), rhaid i'r rheolwr esbonio sut y mae'r Awdurdod yn darparu'r gwasanaeth drwy gyfrwng y Gymraeg. Os mai 'ydy' yw'r ateb i (a) a 'nac ydy' yw'r ateb i (b), rhaid hysbysebu'r swydd yn un lle mae'r Gymraeg yn hanfodol, a dylid nodi lefel y sgiliau iaith sydd eu hangen.

5.5.3 Nodir y gofynion hyn ar y ffurflen 'Cais i Lenwi Swydd' a gyflwynir i'r Tîm o Uwch Arweinwyr yr Awdurdod i'w chymeradwyo.

5.5.4 Hysbysebwyd 39 o swyddi yn ystod y cyfnod adrodd. Roedd 3 ohonynt â'r Gymraeg yn hanfodol, 27 â'r Gymraeg yn ddymunol neu'n fanteisiol.

5.5.5 Mae'r Awdurdod wedi cydweithio â chyflogwyr eraill yn y sector cyhoeddus i rannu arferion gorau o ran recriwtio siaradwyr rhugl yn y Gymraeg. Rydym bellach yn nodi manylion penodol am y sgiliau iaith Gymraeg sydd eu hangen yn y disgrifiad swydd, e.e. cyfarfod a chyfarch, Cymraeg llafar yn hanfodol, yn hytrach na bod yn amwys gan fod ymgeiswyr o dan yr argraff bod angen sgiliau iaith Gymraeg ysgrifenedig hefyd.

5.6 **Ffurflenni ymgeisio (Safonau 137A – 140)**

5.6.1 Mae'r Awdurdod wedi cyflwyno proses ymgeisio ar-lein sydd ar gael yn y Gymraeg a'r Saesneg. Mae'r ffurflen yn gofyn i unigolion nodi a ydynt yn dymuno defnyddio'r iaith Gymraeg yn y broses gyfweld. Gwnaed dau a'r cyfryw gais yn ystod y cyfnod adrodd.

5.6.2 Os yw'r ymgeisydd yn dymuno cael ei gyfweld yn Gymraeg, bydd y panel cyfweld naill ai'n cynnwys swyddogion sy'n siarad Cymraeg neu bydd cyfleusterau cyfieithu ar y pryd ar gael. Os yw'r swydd a hysbysebir yn gofyn am sgiliau Cymraeg ond nad yw'r ymgeisydd – er ei fod wedi nodi ei fod yn medru'r Gymraeg – yn dymuno cael ei gyfweld yn Gymraeg, mae gweithdrefn wedi'i rhoi ar waith i brofi lefel gallu'r ymgeisydd i siarad Cymraeg cyn y cyfweiliad.

5.7 **Arwyddion a godir yn y gweithle (Safonau 141 – 143)**

5.7.1 Polisi'r Awdurdod yw bod pob arwydd yn ddwyieithog, gyda'r Gymraeg wedi'i chynnwys yn y fath fodd fel ei bod yn debygol o gael ei darllen gyntaf. Mae rheolwyr y Dderbynfa/Canolfannau wedi cael canllawiau i sicrhau eu bod yn cydymffurfio â'r Safonau hyn. Cynhaliwyd archwiliad o'r arwyddion yn ystod y cyfnod adrodd i glustnodi unrhyw arwydd sydd angen ei newid.

6. **SAFONAU HYBU (SAFONAU 145 – 146)**

5.1 **Strategaeth bum mlynedd ar gyfer y Gymraeg**

6.1.1 Mae'r Awdurdod wedi cynhyrchu [Asesiad o Strategaeth y Gymraeg 2017-2022](#) ac wedi mabwysiadu [Strategaeth Hyrwyddo'r Gymraeg 2023-2028](#). Cytunwyd ar Gynllun Gweithredu i roi'r camau gweithredu ar waith yn y flwyddyn sydd i ddod, ac mae'r Pwyllgor Archwilio ac Adolygu Gwasanaethau Corfforaethol yn monitro'r camau gweithredu a nodir yn y strategaeth. Darparwyd y diweddariad canlynol ar gyfer diwedd Chwarter 4:

Datblygu a chyflwyno rhaglen o gyfleoedd i gynorthwyo pobl i ddefnyddio'r Gymraeg a datblygu eu Sgiliau yn y Gymraeg – Rhaglen Canolfannau a Digwyddiadau.	Statws Cynnydd: Ar y gweill / Ar y trywydd iawn Mae'r timau yn parhau i gynnig digwyddiadau a gweithgareddau Cymraeg ac i ddysgwyr. Mae cynllunio ar gyfer 2025 yn cynnwys gweithgareddau 'unigryw Gymreig' sy'n cynnwys teithiau cerdded i ddysgwyr Cymraeg, a digwyddiadau dwyieithog. Hysbysebir y gweithgareddau hyn ar-lein ac yn O Lan i Lan.
Datblygu a chyflwyno rhaglen o gyfleoedd i gynorthwyo pobl i ddefnyddio'r Gymraeg a datblygu eu Sgiliau yn y Gymraeg –	Statws Cynnydd: Ar y gweill / Ar y trywydd iawn Cyfleoedd i bobl ymgysylltu â'r Parc Cenedlaethol a'n gwasanaethau yn y Gymraeg ym mhob maes o'n gwaith ymgysylltu a chymunedol gan gynnwys

cyfleoedd dysgu cymunedol a dysgu gydol oes, a gwaith allgymorth a chynhwysiant yr Awdurdod.	sianeli cyfryngau cymdeithasol y Parcmyn ac Eich Parc, ond mae'r nifer sy'n manteisio ar y cyfleon hyn yn amrywio yn ôl y gynulleidfa a'r lleoliad.
--	---

7. SAFONAU CADW COFNODION (SAFONAU 147 – 154)

7.1 **Cwynion a gafwyd (Safonau 147 – 149)**

- 7.1.1 Derbyniodd yr Awdurdod un gŵyn yn ystod y cyfnod adrodd, ynghylch hysbysebu swyddi gwag. Roedd ymchwiliad i'r mater wedi amlygu rhai camau gweithredu allai wneud y datganiad sy'n hyrwyddo'r gallu i wneud cais am swyddi yn y Gymraeg yn fwy amlwg, ac yn manylu ar ofynion cymhwysedd yn y Gymraeg i ymgeiswyr posibl am swyddi.

7.2 **Sgiliau iaith Gymraeg (Safon 151)**

- 7.2.1 Gofynnwyd i'r holl staff nodi eu sgiliau iaith Gymraeg ar system adnoddau dynol yr Awdurdod (gweler 5.3 uchod). Fel y nodwyd ym mharagraff 5.3.4, cynhaliwyd Archwiliad o Sgiliau iaith Gymraeg yn ystod y cyfnod adrodd, ac mae camau gweithredu wedi'u clustnodi i annog staff i ddatblygu ymhellach eu sgiliau iaith.

7.3 **Cyrsiau hyfforddi (Safonau 152)**

- 7.3.1 Anogir pob aelod o'r staff i ddysgu Cymraeg, ac roedd 19.25% o'r gweithlu wedi cwblhau cyrsiau ar-lein Cymraeg Gwaith yn ystod y cyfnod adrodd. Mae cwblhau'r modiwl sylfaenol yn awr yn orfodol i bawb sy'n dechrau o'r newydd i'r Awdurdod.

7.4 **Asesu sgiliau iaith Gymraeg ar gyfer swyddi newydd neu wag (Safon 153)**

- 7.4.1 Rhaid i bob cais i lenwi swyddi newydd neu wag gael ei ystyried gan y Tîm o Uwch Arweinwyr yr Awdurdod (gweler 5.5 uchod). Caiff yr ystadegau eu cofnodi ar system rheoli perfformiad yr Awdurdod a'u hadrodd i'r Pwyllgor Adolygu Gwasanaethau Archwilio a Chorfforaethol a'r Pwyllgor Adolygu Gweithredol.

7.5 **Categoreiddio swyddi newydd neu wag (Safon 154)**

- 7.5.1 Ceir ystadegau sy'n ymwneud â chategoreiddio swyddi newydd neu swyddi gwag ym mharagraff 5.5.4.

8. SAFONAU ATODOL (SAFONAU 155 – 175)

- 8.1 Mae copi o'r Hysbysiad Cydymffurfio â gyflwynwyd i'r Awdurdod gan Gomisiynydd y Gymraeg i'w weld ar wefan yr Awdurdod.
- 8.2 Mae dogfen "[Safonau'r Gymraeg: Sylwadau a Chwynion](#)" ar gael ar wefan yr Awdurdod. Yn y ddogfen honno, rhestrir y Safonau y mae'n rhaid i'r

Awdurdod gydymffurfio â hwy, ynghyd â'r broses a ddilynir os bydd rhywun yn gwneud cwyn i'r Awdurdod am fethu yn y ddyletswydd honno.

9. MONITRO CYDYMFFURFIAETH

- 9.1 Prif Weithredwr yr Awdurdod, yn y pen draw, sy'n gyfrifol am weithredu a monitro Safonau'r Gymraeg. Fodd bynnag, mae unrhyw weithredu sy'n ymwneud â'r Safonau o ddydd i ddydd wedi'i ddirprwyo i'r Rheolwr Gwasanaethau Democrataidd. Hefyd, mae pob Cyfarwyddwr, Pennaeth Gwasanaeth ac Arweinydd Tîm yn gwbl ymwybodol o oblygiadau'r Safonau ac mae hyrwyddo'r Gymraeg wedi'i glustnodi fel canlyniad trawsbynciol drwy bob un o Gynlluniau Cyflawni yr Awdurdod.
- 9.2 Caiff yr Adroddiad Monitro Blynnyddol ei gyflwyno i'r Awdurdod i'w gymeradwyo cyn cael ei gyflwyno i Gomisiynydd y Gymraeg.
- 9.3 Camau i'w cymryd yn ystod y flwyddyn:

Gweithredu	Allbwn/ Targed	Amserlen
Hyfforddiant sgiliau Iaith Gymraeg – mae cyfarfod i drafod hyn wedi'i drefnu ar gyfer 16/6/25 – diweddariad i'w roi yn y cyfarfod.		
Gweithio gyda phartneriaid, datblygu a chyflwyno rhaglen o gyfleoedd, cefnogi pobl i ddefnyddio'r Gymraeg a datblygu eu Sgiliau Cymraeg.	Rhaglen o weithgareddau yn ei lle. # cyfranogwr mewn gweithgareddau. Astudiaethau Achos ac Adborth o'r cyfleoedd.	Gweithgarwch datblygu yn 2025/26 yn barod i'w gyflawni o hynny ymlaen.
Sesiwn hyfforddi Aelodau ar Ardaloedd Sensitif i'r Iaith Gymraeg (Polisi 13) a defnyddio polisïau gosod lleol cymunedau gwledig ar safleoedd eithriadau gwledig.	Cyflwyno Hyfforddiant. Penderfyniadau Aelodau.	Erbyn diwedd 2025/26.